

نگاهی به مدیریت ریسک

دپارتمان آموزش و تحقیقات

موسسه حسابرسی آزمون پرداز

(حسابداران رسمی)

در سال ۱۹۶۶ کمیته اصطلاح شناسی انجمن بیمه و ریسک امریکا، ریسک را عدم اطمینان از پیامد حادثه ای که دو احتمال یا بیشتر دارد، تعریف کرده است

کسب منافع زیاد و انجام برخی فعالیت‌های احساسی و پرهیجان در زمینه های مختلف اقتصادی و اجتماعی و حتی سیاسی ممکن است ما را چنان دچار غفلت کند که نتوانیم از خطراتی که ما را تهدید میکنند، آگاهی یابیم.

انسانها نه تنها برای نیازهای اساسی و زنده ماندن، بلکه به منظور ارضاء کنجکاوی‌ها و اکتشاف برخی حقایق، دست به ریسک های بزرگی می‌زنند.

در جوامع امروزی ریسک پذیری امری ضروری است که هر فرد ممکن است در زندگی بنا به دلایلی به آن نیاز پیدا می‌شود. این دلایل ممکن است اقتصادی، سیاسی، اجتماعی یا فرهنگی باشند.

برای اندیشمندان، اینکه چگونه افراد با خطرات شخصی خود روبرو می‌شوند، مورد توجه بوده است. از نظر آنها، ارزیابی ریسک، پذیرش و کنترل آن همگی به هم مربوط اند.

در دنیای مالی، **مدیریت ریسک** فرایند شناسایی، تحلیل و پذیرش یا کاهش عدم اطمینان در تصمیمات سرمایه گذاری است.

در اصل، مدیریت ریسک زمانی اتفاق می افتد که یک سرمایه گذار یا مدیر صندوق سرمایه گذاری برای تعیین کمیت پتانسیل زیان در یک سرمایه گذاری اقدام کند و سپس، با توجه به اهداف سرمایه گذاری صندوق و تحمل ریسک، اقدام مناسب (یا عدم فعالیت) را انجام دهد.

استراتژی مؤثر در مدیریت ریسک، به دنبال ایجاد تعادل بین محافظت از شرکت در برابر خطرات احتمالی بدون جلوگیری از رشد است.

مثلاً:

یک سرمایه گذار، ریسک اوراق بهادار شرکت خریداری شده خود را از طریق خرید اوراق دولتی مدیریت می کند.

یک مدیر صندوق ریسک، تغییرات نرخ ارز را از طریق سرمایه گذاری مشتقه ها مدیریت میکند.

یک بانک، قبل از صدور خط اعتباری شخصی، چک ضمانت از او اخذ میکند.

یک مدیر سرمایه گذاری سبد شخصی، با متنوع سازی ریسک خود را مدیریت میکند.

گام اول: شناسایی ریسک

شاید یکی از مهمترین وظایف مدیریت ریسک، فرایند شناسایی ریسک باشد. ناتوانی در زمینه شناسایی یک یا چند پیشامد بالقوه ممکن است به ورشکستگی مالی منجر شود.

مهم آن است که بتوان وجود مشکل را قبل از این که تحقق یابد پیش بینی کرد، اما روش علمی یا رویکرد سیستماتیک برای فرایند شناسایی وجود ندارد. در نهایت، ممکن است ریسک های متعددی ناشناخته بمانند.

گام دوم: اندازه گیری ریسک

وقتی که ریسک‌ها شناسایی شدند، مدیر ریسک باید آنها را ارزیابی کند. فرایند ایجاد داده‌ها، همان اندازه گیری ریسک است. این یعنی سنجش اندازه بالقوه خسارت و این که احتمال وقوع آن چه قدر است. داده‌های موردنیاز، مربوط به دو بعد از ریسک است:

۱. فراوانی پیشامدها

۲. شدت خسارت‌هایی که رخ خواهد داد.

گام سوم: ارزیابی ریسک

روش منطقی برای تعیین اندازه کمی و کیفی خطرات، بررسی پیامدهای بالقوه ناشی از حوادث احتمالی بر روی افراد، مواد، تجهیزات و محیط است. درحقیقت، از این طریق میزان کارآمدی روش‌های کنترلی موجود مشخص شده و داده‌های باارزشی برای تصمیم‌گیری در زمینه کاهش ریسک، خطرات، بهسازی سیستم‌های کنترلی و برنامه‌ریزی برای واکنش به آن‌ها فراهم می‌شود. ارزیابی ریسک کمی نیازمند محاسبه دو مؤلفه ریسک، یعنی **شدت پیامد رخداد** و **احتمال روی دادن آن رخداد** است.

گام چهارم: کنترل ریسک

وقتی که ریسک‌ها شناسایی شده‌اند، مدیر ریسک باید آنها را ارزیابی کند. فرایند ایجاد داده‌ها، همان اندازه‌گیری ریسک است. این یعنی سنجش اندازه بالقوه خسارت و این که احتمال وقوع آن چه قدر است.

داده‌های موردنیاز، مربوط به دو بعد از ریسک است:

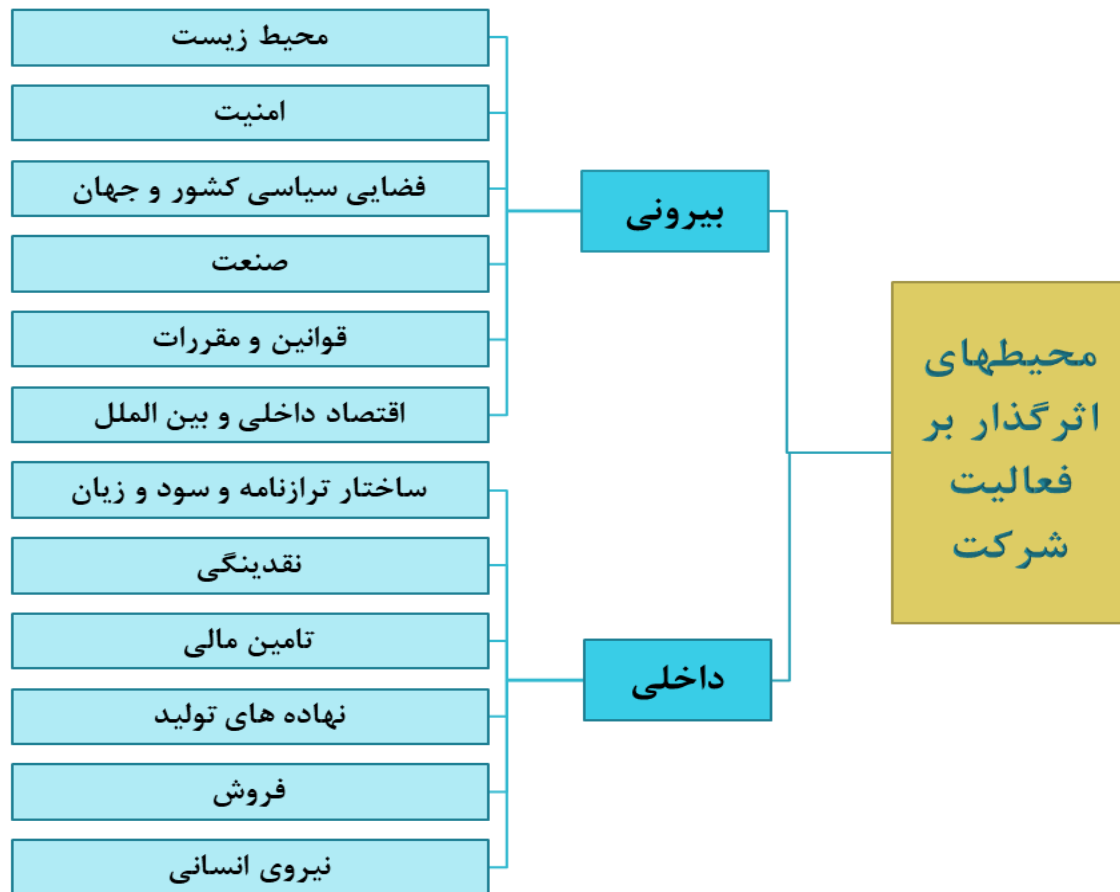
۱. فراوانی پیشامدها
۲. شدت خسارت‌هایی که رخ خواهد داد.

نخستین گام در فرآیند مدیریت ریسک، شناسایی ریسک است.

برای این امر ابتدا باید از محیط هایی که در معرض ریسک قرار دارد، شناخت کافی حاصل شود.

در این راستا، ابتدا به طبقه بندی انواع محیط های اثرگذار بر شرکت می پردازیم و سپس، انواع ریسک هایی را که می تواند متوجه هر کدام از آنها باشد، شناسایی می کنیم.

انواع ریسک

غیر مالی

ریسک مدیریت

ریسک سیاسی

ریسک صنعت

ریسک عملیاتی

ریسک قوانین و مقررات

ریسک نیروی انسانی

مالی

ریسک نرخ ارز

ریسک اعتباری

ریسک نقدینگی

ریسک تغییرات قیمت نهاده

ریسک سرمایه گذاری مجدد

ریسک تورم

در دنیای مالی، اعتقاد بر این است که رابطه **ریسک و بازده** مستقیم است. این بدان معنا است که برای کسب بازده بیشتر باید ریسک بیشتری را پذیرا بود.

در علم مالی، برای سنجش ریسک عموماً از روشهای آماری که به اختلاف از میانگین تکیه دارند، استفاده می شود. زیرا تعریف مشترک از ریسک سرمایه گذاری، انحراف از نتیجه مورد انتظار است.

این انحراف را می توانیم به صورت مطلق یا نسبت به چیز دیگری، مانند معیار بازار بیان کنیم. مهمترین این روشها، واریانس، انحراف معیار و ضریب بتا است.

گام دوم - اندازه گیری ریسک در مالی - ضریب بتا

ضریب بتا: شاخص ریسک سیستماتیک است و تغییرات بازده سهم را در مقابل تغییرات بازده بازار نمایش میدهد.

$$\beta = \frac{R_i - R_f}{R_m - R_f}$$

R_i : بازده دارایی

R_f : بازده بدون ریسک

R_m : بازده بازار

$$\beta = \frac{\text{Cov} \gamma_j, \gamma_m}{\sigma_m^2}$$

$\text{Cov}_{j,m}$: کواریانس بازده سهم و بازده بازار است.

σ_m^2 : واریانس بازده بازار

- اگر $\beta > 1$ ← تغییرات پراکندگی سهم نسبت به تغییرات بازده بازار بیشتر است. در نتیجه ریسک سیستماتیک این سهم از ریسک بازار بیشتر است (سهم تهاجمی است).
- اگر $\beta < 1$ ← تغییرات پراکندگی سهم نسبت به تغییرات بازده بازار کمتر است. در نتیجه ریسک سیستماتیک این سهم از ریسک بازار کمتر است (سهم تدافعی است).
- اگر $\beta = 1$ ← تغییرات پراکندگی سهم همانند تغییرات بازده بازار کمتر است. در نتیجه ریسک سیستماتیک این سهم همانند ریسک بازار کمتر است.

ارزیابی ریسک، اصطلاحی عمومی است که در بسیاری از صنایع استفاده می شود تا احتمال ضرر یک دارایی، وام یا سرمایه گذاری را تعیین کند.

ارزیابی ریسک برای تعیین نرخ بازدهی است که سرمایه گذار لازم دارد تا سود خود را برای ارزیابی سرمایه گذاری به عنوان ریسک بالقوه بدست آورد.

دو نوع تحلیل ریسک، تحلیل کمی و تحلیل کیفی است. سرمایه گذاران غالباً از این دو روش در رابطه با یکدیگر استفاده می کنند تا تصویری واضح تری از پتانسیل یک شرکت به عنوان یک سرمایه گذاری ارائه دهند.

تحلیل کمی ریسک:

از مدل ها و شبیه سازی های ریاضی برای تعیین مقادیر عددی ریسک استفاده می کند. نمونه ای از تحلیل ریسک کمی می تواند شبیه سازی مونت کارلو باشد.

تحلیل کیفی ریسک:

به تحلیل عددی متکی نیست. در عوض، از قضاوت و تجربه ذهنی فرد برای ایجاد یک مدل نظری ریسک استفاده می کند. تحلیل کیفی یک شرکت ممکن است شامل ارزیابی مدیریت شرکت، رابطه آن با فروشندگان آن و درک عموم مردم از شرکت باشد.

ارزیابی ریسک برای سرمایه گذاری:

هم سرمایه گذاران نهادی و هم انفرادی، میزان ریسک مورد انتظار دارند. این امر به ویژه در مورد سرمایه گذاری در داراییهای بدون ضمانت اهمیت بیشتری پیدا می کند.

انحراف معیار، شاخصی است که برای نشان دادن تغییرات نرخ بازده سالانه یک سرمایه گذاری از میانگین آن محاسبه می شود. در بیشتر موارد، سرمایه گذاری با نوسانات بالا نشان دهنده یک سرمایه گذاری با ریسک بالا است. با این حال، توجه به این نکته ضروری است که گذشته را نمی توان به آینده تعمیم داد.

سرمایه گذاریهایی که قبلاً نوسانات کم داشتند، می توانند نوسانات شدیدی را تجربه کنند، خصوصاً در شرایطی که تغییرات بازار با سرعت است.

ارزیابی ریسک برای وام گیرندگان:

تحلیل اعتبار وام گیرندگان ممکن است عواملی مانند داراییهای موجود، وثیقه، درآمد یا پول نقد را در نظر بگیرد.

ارزیابی ریسک برای کسب و کارها:

ریسک های تجاری گسترده و در صنایع مختلف، متفاوت هستند. این ریسک ها شامل رقبای جدیدی مانند ریسک عملیاتی، استراتژیک، مالی و ریسک بلایای طبیعی می شوند. هر کسب و کار باید یک فرآیند مدیریت ریسک را انجام دهد تا سطح ریسک فعلی خود را ارزیابی کند.

کنترل ریسک، مجموعه روشهایی است که شرکتها با استفاده از آن، ریسک های احتمالی را ارزیابی کرده و در مورد کاهش یا از بین بردن چنین تهدیدهایی اقدام می کنند.

بخشی از فرایند مدیریت ریسک است که در آن روشهایی برای خنثی سازی یا کاهش ریسک های شناسایی شده، اجرا می شود.

کنترل ریسک، پس از شناسایی خطر و ارزیابی ریسک منطقی دنبال می شود.

کنترل ریسک، تکنیکی است که از یافته های ارزیابی ریسک استفاده می کند و شامل شناسایی عوامل خطر احتمالی در عملکرد یک شرکت، مانند جنبه های فنی و غیر فنی تجارت، سیاستهای مالی و سایر مواردی می شود که ممکن است بر عملکرد شرکت تأثیر بگذارد.

کنترل ریسک، همچنین تغییرات پیشگیرانه را برای کاهش ریسک انجام می دهد. بنابراین، کنترل ریسک به شرکتها کمک می کند تا دارایی و درآمد از دست رفته را محدود کنند.

کنترل ریسک جزء اصلی پروتکل "مدیریت ریسک سازمانی" (ERM) یک شرکت است.

کسب و کارهای امروزی با مجموعه متنوعی از موانع، رقبا و خطرات احتمالی روبرو هستند.

کنترل ریسک، استراتژی تجاری مبتنی بر برنامه است که هدف آن، شناسایی، ارزیابی و آماده سازی برای مقابله با هرگونه خطرات، تهدیدات و سایر پتانسیل های بروز فاجعه (چه از نظر مادی و چه از نظر معنوی) است که ممکن است در عملیات و اهداف یک سازمان دخالت کند.

راهکارهای اصلی کنترل ریسک شامل موارد زیر است :

- i. اجتناب
- ii. پیشگیری
- iii. کاهش ضرر احتمالی
- iv. تفکیک
- v. ایجاد پشتیبانی
- vi. تنوع سازی

■ اجتناب:

- ✓ بهترین روش کنترل ریسک است.
- ✓ مثلاً، پس از کشف اینکه یک ماده شیمیایی مورد استفاده در ساخت کالاهای یک شرکت برای کارگران خطرناک است، صاحب کارخانه یک ماده شیمیایی جایگزین بی خطر برای محافظت از سلامت کارگران می یابد.

■ پیشگیری:

- ✓ در این رویکرد، سازمان یک خطر را میپذیرد، اما سعی میکند به جای از بین بردن آن، ضرر را به حداقل برساند.
- ✓ مثلاً، موجودی ذخیره شده در یک انبار، مستعد ابتلا به سرقت است. از آنجاکه راهی برای جلوگیری از آن وجود ندارد، یک برنامه پیشگیری از ضرر در آن اعمال میشود. این برنامه شامل گشت نگهبانان امنیتی، دوربین های فیلمبرداری و تأسیسات ذخیره سازی ایمن است. بیمه، نمونه دیگری از پیشگیری از ریسک است که با قرارداد از طرف شخص ثالث برون سپاری میشود.

■ کاهش ضرر احتمالی :

- ✓ در این رویکرد هم سازمان احتمال وقوع ضرر را میپذیرد و در صورت بروز تهدید، ضررها را محدود میکند.
- ✓ مثلاً، یک شرکت در حال ذخیره مواد قابل اشتعال در انبار، آبپاش های مدرن آب را برای حداقل رساندن خسارت در صورت بروز آتش سوزی نصب می کند.

■ ایجاد پشتیبانی :

- ✓ در این رویکرد سازمان برای هر بخش کلیدی یک بخش پشتیبان تعریف میکند، اغلب این رویکرد در سازمان های خدمات محور کاربرد بسیار دارد.
- ✓ مثلاً، به دلیل عدم موفقیت سرور سیستم اطلاعات، عملکرد شرکت را متوقف میکند، در صورت عدم موفقیت سرور اولیه، سرور تهیه نسخه پشتیبان تهیه میشود.

■ تفکیک:

- ✓ شامل پراکندگی داراییهای کلیدی است، به گونه ای که وقایع فاجعه آمیز در یک مکان، تجارت را فقط در آن مکان تحت تأثیر قرار دهد. اگر همه داراییها در یک مکان قرار داشتند، مشاغل با مشکلات جدی تر روبرو میشدند.
- ✓ مثلاً، یک شرکت از نیروی کار متنوع جغرافیایی استفاده میکند، طوری که ممکن است تولید هنگامی ادامه یابد که مشکلات در یک انبار بوجود آید.

■ تنوع سازی:

- ✓ در این رویکرد سازمان منابع تجاری را برای ایجاد چندین حوزه مشاغل ارائه می دهد که انواع محصولات یا خدمات را در صنایع مختلف ارائه می دهد. از دست دادن درآمد قابل توجه از یک خط ، خسارت جبران ناپذیری به خط پایین شرکت نخواهد زد.
- ✓ مثلاً، یک شرکت خودرو سازی در صنعت خدمات مالی، بیمه یا رایانه نیز فعالیت خود را توسعه میبخشد.

هیچیک از روشها و رویکردهای یادشده، به تنهایی نمی توانند یک شرکت را از آسیب های احتمالی دور نگه دارند. درعمل، این روش ها در کنار یکدیگر موثرند و با رشد و پیشرفت شرکت، تغییر اوضاع اقتصاد و چشم انداز رقابتی، تغییر می کنند.

موسسه حسابرسی آزمون پرداز

(حسابداران رسمی)

فردین صادقی زنجانی - مدیر دپارتمان آموزش و تحقیقات

تلفن : ۰۲۱۸۸۵۴۴۵۹۰-۲

فکس : ۰۲۱۸۸۵۰۳۵۲۸

ایمیل :

Fardin.sadeghizanjani@azpar.com

- کارشناسی اقتصاد نظری، دانشگاه شهید بهشتی
- کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه علامه طباطبایی
- دانشجوی دکتری مالی گرایش بانکداری، واحد علوم و تحقیقات
- عضو انجمن مهندسی مالی ایران
- عضو انجمن حسابداری مدیریت ایران

توصیه می کنیم با نصب اپلیکیشن **سahوما** (قابل نصب بر روی گوشی موبایل) از آخرین تغییرات قانون مالیاتهای مستقیم و کلیه بخشنامه ها و آرای شورای عالی مالیاتی و ... مربوط به هر ماده اطلاع پیدا کنید. ضمن آن که **خلاصه نکات کاربردی مالیاتی** بصورت دوره ای برای کاربران این اپلیکیشن ارسال می شود.

<https://cafebazaar.ir/app/com.arad.app.sahoma>

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.arad.app.sahoma>

<https://sibche.com/applications/sahoma>

